

DE GLIND IN OORLOGSTIJD (2)

DE BEZETTINGSJAREN 1940 - 1945

Over het leven van alledag in de Tweede Wereldoorlog in de buurtschap De Glind, de thuisbasis van de Rudolphstichting, is eigenlijk niet zoveel geschreven. Vooral over hoe het de uithuisgeplaatste kinderen is vergaan, weten we niet heel veel. Van de actieve lokale verzetsstrijders die de oorlog niet hebben overleefd en van de stille verzetsstrijders, oud-bewoners, die de oorlog wel hebben overleefd, weten we meer. Als we het boek *De Glind... gewonnen uit weerspanning woud* openslaan op bladzijde 47 en we bladeren verder, dan komen we daar heel wat namen en foto's tegen van hen die vielen en ook namen van hen die actief waren in het verzet en die hun leven destijds in de waagschaal stelden en die soms nog in leven zijn. Namen van dappere mensen die onderdak hebben verschaft aan Joden, gestrande geallieerden en evacuees. Ook in de archieven van de Rudolphstichting vinden we deze informatie en we hebben verhalen opgeschreven van een aantal van hen die in die tijd in de buurtschap De Glind hebben gewoond en gewerkt.

Maar hoe verging het ons; de uithuisgeplaatste kinderen, de jongens en meisjes die van de ene op de andere dag in een voor hen totaal onbekende situatie kwamen, waar ze zich staande moesten zien te houden? Dan kregen ze ook nog te maken met het fenomeen oorlog en het bijna totale gebrek aan communicatie. Ze wisten helemaal niet hoe het met hun geliefden ging en zelfs niet of ze nog in leven waren.

Als voorbeeld nemen we het verhaal van de kinderen Van IJsselmuiden, Teun, Bep en Annie: Ze woonden in het begin van de oorlog in Rotterdam en kunnen zich het bombardement op Rotterdam nog heel goed herinneren. Tijdens het bombardement vluchtten ze naar het Kralingse Bos en Hollandse soldaten gaven hen te eten. Vanaf die tijd komt hun leven in een stroomversnelling. Moeder leeft gescheiden van haar man en kan niet alleen voor de kinderen zorgen. Er is geen geld en van financiële ondersteuning is geen sprake. Voordat ze het beseffen komt er een overvalwagen voorrijden en die brengt hen naar het politiebureau Haagse Veer, waar ze, zo klein als ze zijn, een nacht doorbrengen. Daarna gaan ze van het ene opvanghuis naar het andere en tenslotte komen ze in 1941 op de Rudolphstichting bij twee boerengezinnen op de Ringlaan en de Boshuisweg terecht. Onderling contact was er niet veel, dus elkaar ondersteunen zat er niet in. Kinderen in oorlogstijd die op drift zijn. Je mist de ouderliefde, je hebt heimwee. Kortom, kind zijn ze niet geweest en liefde in die jaren hebben ze niet gehad. Ze moesten werken voor de kost, hadden onderdak en kregen te eten. Als je geluk had bij de plaatsing dan trof je een goed gezin, zoals Bep. Als dat niet zo was, zoals bij Teun en Annie, dan kwam er nog een extra dimensie bij. Je groeide onveilig op.

Hebben ze iets van de bezetting meegekregen? Niet veel, ze moesten gewoon altijd werken. Ze zagen de Duitse soldaten alleen marcheren en eieren halen bij de boeren. Soms hoorden ze verhalen van de meisjes van het meisjespaviljoen die met de Duitsers waren omgegaan. Maar dat was het wel zo'n beetje. De Ringlaan en het Centrum, kinderen die er woonden en geboren zijn en zij die er tijdelijk deel van uitmaakten. Verschillen die zichtbaar worden door de verhalen die ze hebben verteld, maar ook de informatie uit de oude archieven die we hebben ontsloten zetten je aan het denken. Zo lezen we in de **notulen van het bestuur van 6 maart 1945:**

'De bezetting (van de kinderen) is thans 136. In de loop der laatste maanden zijn 18 pupillen weggelopen (11 jongens en 7 meisjes). Dit weglopen moet vooral worden geweten aan het weinig contact hebben met ouders en familie, waardoor de kinderen heimwee krijgen en ondanks de veel gunstiger voedselpositie op de stichting toch naar huis willen. Opsporing is door de slechte verbindingen niet mogelijk.'

Was het altijd heimwee waardoor de kinderen wegliepen? Neen, het zijn combinaties van factoren die bepalend zijn geweest en die een rol hebben gespeeld in de keuzes die uithuisgeplaatste kinderen in die tijd hebben gemaakt of door anderen voor ze werden gemaakt. Soms kwamen ze daarbij in situaties terecht die niet prettig waren.

Een Deserteur

'Na de vondst van een tas met daarin een Duits uniform trof Gradus van Hamersveld in de hooiberg van boerderij De Mheendt, een angstige jongeman aan. Het bleek een 19-jarige, gedeserteerde soldaat van het SS Wachbataillon te zijn. Hij smeekte Van Hamersveld hem niet te verraden omdat hij anders gegarandeerd zou worden doodgeschoten. De jongen vroeg om hulp en wilde naar de Rudolphstichting. Van Hamersveld fietste naar veldwachter Huting die vlakbij woonde en beiden keerden terug naar de hooiberg waar de boer de ladder had weggehaald om te voorkomen dat de deserteur zou ontsnappen. Met getrokken revolver ging Huting op de hooiberg af en sommeerde de jongen tevoorschijn te komen. "Ik wil naar de Rudolphstichting", riep die angstig en kwam naar beneden. Hij vertelde Van Hamersveld en Huting dat hij vroeger een pupil van de Rudolphstichting was geweest en bij zijn pleegouders was weggelopen. Opgezweept door de Duitse propaganda had hij op 18 juli 1944 dienst genomen bij het SS Wachbataillon, maar was hem al na tien dagen gesmeerd. Hij smeekte de beide mannen hem te sparen: "Help me, ik wil naar de Rudolphstichting want als de Duitsers me te pakken krijgen, schieten ze me meteen dood!" Huting kreeg medelijden met de jongen en leverde hem af bij directeur Geleijnse die hem direct herkende en bij zijn naam noemde. Het liep voor deze jongeman allemaal nog goed af.' (Bron: De Glind... gewonnen uit weerspanning woud, blz. 35, Gerjan Grebolder, BDU uitgevers)

Van de regen in de drup

'In 1944, net voor de kerstdagen, ben ik weggelopen, ik was 18 jaar. Er was weer eens ruzie met de pleegvader die een beetje uit de hand liep. In ieder geval mocht ik niet meer naar binnen. Ik liep weg en ging in een greppel bij de begraafplaats liggen. Hij zocht me en hij fietste een paar keer langs zonder me te zien. Uiteindelijk ging ik die avond toch maar terug en zei tegen de boer: "Morgen moet ik bij de directeur komen om er over te praten." Dat was niet waar, maar zo had ik een reden om weg te gaan. Ik trok de volgende dag twee stel kleren over elkaar aan en liep nu definitief weg. Ik zag onderweg een boer eten bij een spoorlijn en die vertelde dat om vijf uur de Duitsers weg waren en dat ik dan het spoor over kon. (Ik had de leeftijd waarop de Duitsers me graag zouden meenemen om in Duitsland te werk gesteld te worden, daar moest je dus voor oppassen.) Die nacht heb ik ergens bij een boer in een schuur in het stro geslapen. De volgende dag liep ik verder en bij Driebergen kwam ik twee jongens uit Rotterdam tegen. Dat trof, want die hadden weer wat informatie over de situatie daar. Ik trok verder en in de buurt van Utrecht kwam ik een man tegen die zei: "Ga niet naar Utrecht, daar zijn Duitsers." Zo ging ik via Jutphaas en Gouda; een slaapplek was moeilijk te vinden. Ik ontmoette een man die me vroeg om een briefje aan zijn vrouw in Rotterdam te brengen en in ruil daarvoor mocht ik bij hem thuis slapen. De volgende dag ging ik met de pont naar 's Gravenweg. Aan de overkant was een boer met een koe en in overall liep ik met die boer mee. Zo ontweek ik de Duitsers en ik kwam uiteindelijk in Rotterdam aan. Ik ging naar een tante. Mijn neef bakte wel tien pannenkoeken voor me, zo'n honger had ik. 's Avonds ging ik naar moeder, die was heel verbaasd en vroeg: "Hoe kom jij hier?" Broer Joop was er ook. Hij had 90 gulden gespaard van de twee kwartjes die hij per week kreeg, maar thuis was geen geld genoeg om in leven te blijven. En wat moet je dan? In die tijd bleef er weinig anders over dan toch maar de Arbeidsdienst. We werden goedgekeurd en zo kwam ik van de regen in de drup. Ben je eindelijk thuis en dan dit!' (Bron: Gedeeld verleden, een dorp vol verhalen, Jaap Krediet en Rieke Visser. Dit is een deel van het verhaal van Teun van IJsselmuiden)

Heimwee, schuld en schaamte

Fred van der Zwan (zoon van een uithuisgeplaatst kind) vertelt: *'Mijn oom Kees is, door de situatie waarin hij verkeerde op de Rudolphstichting binnen de invloedssfeer gekomen van de Duitse bezetter. Het leed hield voor oom Kees niet op na zijn verblijf op de Rudolphstichting. In de nalatenschap van zijn vader (mijn opa) bevonden zich brieven, waaruit blijkt hoe moeilijk zijn leven was na het vertrek van de stichting.'*

Het waren niet alleen de brieven van oom Kees die indruk hebben gemaakt. Het zijn ook de aantekeningen van zijn zus Nella op de brieven die de kinderen ontvingen van het thuisfront en die tot nadenken stemmen. Uit die brieven blijkt hoe onwetend de familie is geweest van het leven van hun kinderen op de Rudolphstichting. In de kantlijn van de brieven die de kinderen ontvingen, heeft ze later de volgende aantekeningen geplaatst:

'Lieve, lieve tantes ze hebben nooit geweten hoe het daar was. Brieven werden gelezen, zowel inkomende als uitgaande brieven. Wat moesten we eigenlijk schrijven? We wilden alleen maar terug, terug naar Scheveningen!! En niemand die het beseft!!' (Op ontvangen brief van 7 juni 1939)
'Ook moeder, Leen en Annie hebben nooit beseft hoe het daar was. Nogmaals, we mochten niks, gingen nergens heen! Alleen maar werken, werken en nog eens werken!! En voor de rest: mond houden!' (Op ontvangen brief van 26 december 1943) Fred maakte bij deze aantekeningen nog de opmerking dat de brieven werden gelezen door de pleegouders, zowel inkomende als uitgaande. Als de uitgaande brieven niet akkoord bevonden werden, dienden de kinderen een gecorrigeerde brief te schrijven.

En dan de brieven van Kees aan zijn vader. Een zoon die, tijdens zijn detentie in Vught, aan zijn vader probeert uit te leggen waarom hij gekozen heeft om in dienst te treden bij de Duitse bezetter en zijn vuurdoop ondergaat aan het Russische front. Kees voelt aan de houding van zijn vader, dat die hem een grote zwakkeling vindt wiens mond makkelijk te smeren valt. De desillusie toen de afschuwelijke waarheid hem ter ore kwam. Nog heftiger was de slag toen ze terug in Holland kwamen en als misdadigers werden behandeld. Hij ontkent zijn schuld niet, daar loopt hij niet voor weg. Maar hij vindt iets nog erger en die passage uit de brief willen we u niet onthouden:

'Maar nog erger is het een twijfelaar geworden te zijn, een twijfelaar aan een God en aan de mensheid. Het is toch alles leugen en bedrog in deze wereld. Tijdens mijn dienstdienst was ik nog geen ongelovige, eerst in het kamp ben ik dit geworden. Ik kan niet meer geloven in rechtvaardigheid, zelfs de Bijbel komt mij onwaarschijnlijk voor. Ik denk er erg vaak over na, doch het wordt steeds erger met mij, hoe meer ik erover peins. Ik weet dat dit laatste een zware slag voor u is, nu ook ik twijfel aan het geloof in God, nadat u al zoveel hebt meegemaakt met uw drie oudste kinderen. Maar ik moet het u vertellen, ik kan het niet meer voor mij houden. Na dit alles overdacht te hebben, vraag ik mij af wat toch de oorzaak is, waarom ik zo geworden ben. Eerst dienst genomen bij de SS en daarna dit laatste. Denk nu niet dat ik de schuld van mij af wil schuiven, doch waarom moesten wij reeds zo jong van huis en waarom kwam ik juist bij mensen die Christenen heten te zijn en toch zo onchristelijk handelden?' (Bron: Gedeeld verleden, een dorp vol verhalen, Jaap Krediet en Rieke Visser. Een voortzetting van het verhaal van Fred van der Zwan over zijn oom Kees, zijn moeder Rietje en zijn tante Nella)

Bovenstaande korte verhalen gaan over hoe moeilijk het leven kon zijn van uithuisgeplaatste kinderen in oorlogstijd. Ze laten iets zien van de wanhoop waaruit sommige beslissingen werden genomen.

Jaap Krediet en Rieke Visser, 19 januari 2020